

KOLARI

Ylläsjokisuu

Asemakaava-alueen arkeologinen tarkkuusinventointi
7.6.2013

AKDG3284:2

KULTTUURIYMPÄRISTÖN HOITO | ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT
PETRO PESONEN

Tiivistelmä

Kolarin Ylläsjoen asemakaava-alueen muuttuvan maankäytön alueet tarkkuusinventoitiin kesäkuussa 2013. Alueelle kaivettiin 35 koekuoppaa. Koekuopista ei tehty havaintoja esihistoriallisesta kulttuurikerroksesta, mutta muutamasta koekuopasta löydettiin kvartsia ja palanutta luuta tuhoutuneeksi määritellyn Koivuniemi Plassimaan kivikautisen asuinpaikan alueelta. Muualta alueelta ei löydetty mitään merkkejä esihistoriallisen tai historiallisen ajan muinaisjäännöksistä. Inventoinnin perusteella tutkitun kaava-alueen asuntorakentamiseen osoitetuilla alueilla (ARES 1 ja korttelit 400-405) ei ole todettavissa olevaa kiinteää, muinaismuistolain suojelemaa muinaisjäännöstä, mikä estäisi kaavan toteuttamisen suunnitellulla tavalla.

Sisällysluettelo

Arkisto- ja rekisteritiedot	2
1. Johdanto.....	3
2. Alueen kuvaus	4
2.1 Sijainti ja maasto	4
2.2 Asemakaava.....	5
2.3 Tutkimushistoria.....	6
3. Inventoinnin menetelmät ja tulokset	8
4. Yhteenveto	9
Yleiskartta.....	10
Digitaalikuvaluettelo	11
Koekuoppaluettelo.....	12

Arkisto- ja rekisteritiedot

Tutkimuslaitos:	Museovirasto/Arkeologiset kenttäpalvelut
Inventoija:	FL Petro Pesonen
Kunta:	Kolari
Alue:	Ylläsjokisuu
Tila:	273-401-62-2, LOMA LAPPONICA I, om. Kielas Oy 273-401-62-1, LOMA LAPPONICA, om. Kielas Oy
Muinaisjäännöskohde:	Koivuniemi Plassimaa (mjrek 1000009109)
Kenttätyöaika:	7.6.2013
Apulaistutkija:	FM Johanna Seppä
Tutkimusavustaja:	HuK Laija Simponen
Peruskartta:	U4142C (TM35-lehtijako), 271311A (Yleislehtijako), keskikoordinaatit P: 7473846, I: 363513 (ETRS-TM35FIN), z= 150 m mpy
Tutkimusten rahoittaja:	Olli Jauhojärvi, Kielas Oy
Alkuperäinen raportti:	Museoviraston arkeologinen keskusarkisto, Helsinki
Kopio:	Olli Jauhojärvi, Kolarin kunta, Lapin maakuntamuseo
Tutkimusala:	n. 8 ha
Löydöt:	KM 39630:1-4 kvartsi-iskoksia 3 kpl, palanutta luuta 5 kpl (diar. 28.10.2013)
Digitaalikuvat:	AKDG3284:1-5
Aikaisemmat tutkimukset:	Aarni Erä-Esko, inventointi 1958 Petri Halinen, koekaivaus 1990 Hilkka Oksala, inventointi 1997 Antti Krapu, inventointi 2006 Timo Jussila & Timo Sepänmaa, inventointi 2010
Aikaisemmat löydöt:	KM 3206:1-2 kivikirves ja keihäänkärjen katkelma (irtolöytöjä 1890-luvulta, eivät välttämättä tältä kohteelta) KM 14381 kvartsia (Erä-Esko 1958) KM 34073:1-4 tuura, kvartsia (Oksala 1997)

1. Johdanto

Kolarin kunta asemakaavoittaa yhdessä maanomistajien kanssa Kolarin kirkonkylän aluetta. Ylläsjoen alue on asemakaavan laajennusalue Kolarin kirkonkylän pohjoisreunassa, Muonionjoen ja Ylläsjoen välisessä niemessä. Alueelle muodostetaan asuinkortteleita (korttelit 400-405) sekä muita alueita. Alueella on aikanaan sijainnut leirintäalue ja nykyisin alueen pohjoisosassa on pientalo (kortteli 404). Asemakaavoitus noudattaa vireillä olevan Tornionjoen – Muonionjoen osayleiskaavan tavoitteita. Suunnitelma-alueen laajuus on 7,973 hehtaaria. Museoviraston Kulttuuriympäristön suojelu -osasto (lausunnon dnro 651/303/2012) on pitänyt tarpeellisena, että alueella tehdään arkeologinen inventointi ennen kuin se voi puoltaa asemakaavaa ehdotetussa muodossa.

Asemakaavoitetun alueen maanomistaja, Olli Jauhojärvi, tilasi Ylläsjoen kaava-alueen arkeologisen inventoinnin Museoviraston Arkeologisilta kenttäpalveluilta. Tutkimuksen maastotyöt tehtiin 7.6.2013 ja tutkimuskertomus on laadittu kesäkuussa 2013. Tutkimusten johtajana oli FL Petro Pesonen, apulaistutkijana FM Johanna Seppä ja tutkimusavustajana HuK Lajja Simponen. Maastotöiden aikana oli lämmin, lähes helteinen ja hyttysten vaivaama alkukesän sää. Olosuhteet olivat kuitenkin sopivat työn suorittamiseen.

Helsingissä 28.10.2013

Petro Pesonen, FL

2. Alueen kuvaus

2.1 Sijainti ja maasto

Kaava-alue sijaitsee Kolarin kirkonkylän pohjoisosassa, Kilpisjärvelle johtavan tien länsipuolella olevalla Muonionjoen ja Ylläsjoen väliin jäävällä niemellä. Alue on pääosin mäntykangasta, jossa kasvaa myös jonkin verran koivua, varsinkin jokien rannoilla. Alueen eteläosassa on ilmeisesti aikanaan sijainnut pientila, jonka rakenteita on vielä nähtävissä maastossa ja tähän liittyy myös niemen kärjen ja kärjen itäosan maanmuokausmerkit, mm. vanhemmissa löytötiedoissa mainittu perunapelto. Alueen luoteisosassa on ollut leirintäalue. Leirintäalueen huoltorakennus on hyvässä kunnossa, samoin osa leirintämökeistä. Avoin leirintätila on hieman pusikoitunut. Alueen koillisnurkassa on käytössä oleva asuinrakennus. Alueen halki on rakennettu tie ja erityisesti tämän tien länsilaidalla on vanhoja hiekkakuoppia. Alueen maaperä on hienoa hiekkaa, viljelyalueilla se on hiekansekaista multaa.

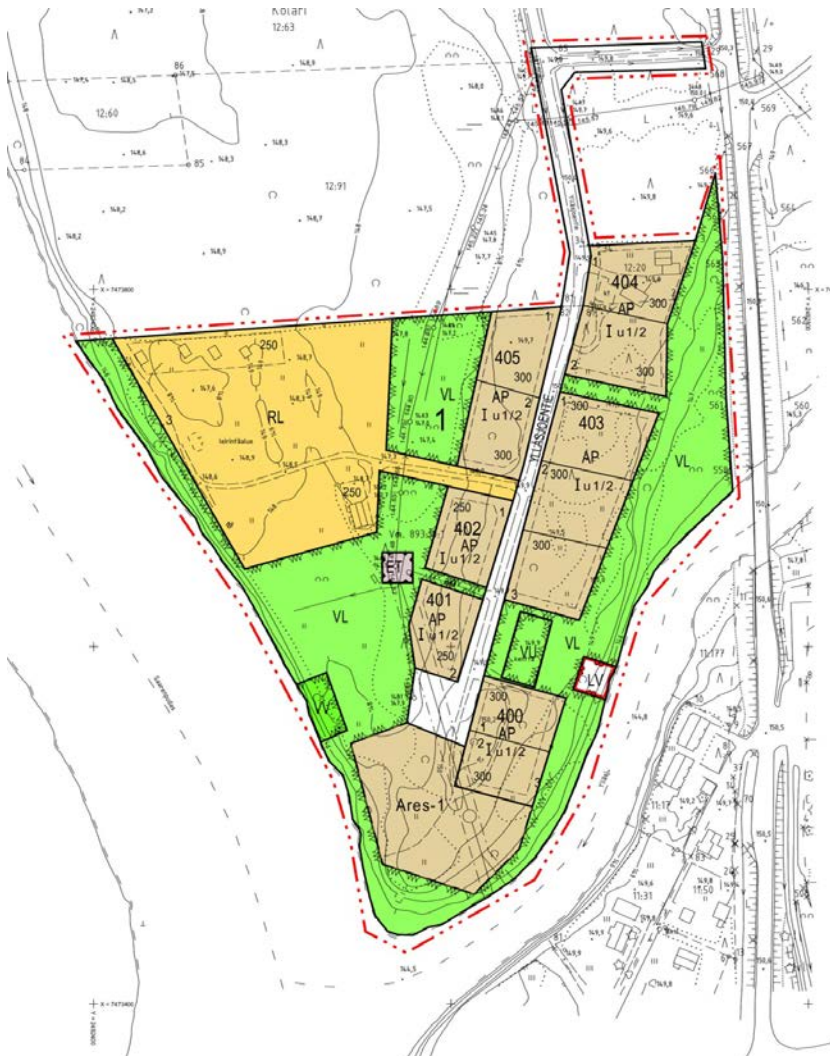

Ylläsjoekisuun kaava-alueen sijainti Kolarin kirkonkylän pohjoispuolella.

AKDG3284:5. Kivijalka Koivunien järjessä, luoteesta. Kuvaaja: Petro Pesonen.

2.2 Asemakaava

Ote Ylläsjoen alueen asemakaavakartasta, päivätty 1.10.2012.

Asemakaavassa alueelle on suunniteltu 11 tonttia asuinpientaloille sekä reservialue asuinpientaloille, joka voidaan asemakaavoittaa asuntoalueeksi jos tutkimuksella osoitetaan, että alueella mahdollisesti olevat muinaisjäännökset eivät edellytä suojelua. Lisäksi kartalle on piirretty varaus leirintäalueelle, muut alueet ovat muutamaa pientä kohtaa lukuunottamatta virkistysalueita. Muuttuvaa maankäyttöä edustavat asuinpientalojen korttelit 400-403 ja 405 sekä korttelin 404 eteläosa.

2.3 Tutkimushistoria

Aluetta on tutkittu poikkeuksellisen intensiivisesti, sillä paikalle on kohdistunut aiemmin peräti neljä aiempaa inventointia sekä yksi koekaivaus vuosina 1958-2010. Koivuniemi Plassimaan asuinpaikka on löydetty vuonna 1958, jolloin Aarni Erä-Esko teki kohteelle tarkastusmatkan ja toi mukanaan esihistorialliseen asuinpaikkaan viittaavia löytöjä. Jo aiemmin paikalta oli kerätty kivikautisia esineitä. Tutkimushistoria on koottu kattavasti Hilka Oksalan v. 1997-2000 tekemään Kolarin inventointikertomukseen, jossa pelkästään Koivuniemi Plassimaan asuinpaikalle on omistettu kahdeksan sivua. Keskeisiä havaintoja kivikautisen asutuksen kannalta ovat kuitenkin aivan niemenkärjessä havaittu kivikautinen asuinpaikka, joka sittemmin on todettu tuhoutuneeksi (ks. alla) sekä Oksalan alueen koillisosasta saama kiviesineen katkelma (KM 34073:1). Muiden havaintojen kronologista asemaa tai kuulumista juuri kivikautiseen asutukseen on vaikea määrittellä.

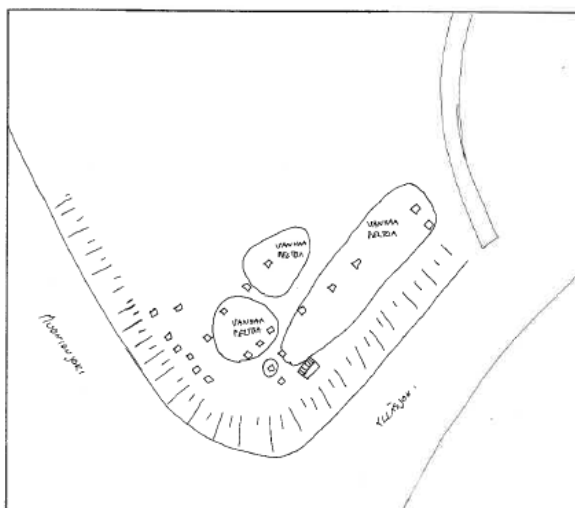
KOLARI 1 Koivuniemi Plassimaa
P. Halinen 1990

Yleiskarttaluonnos
MK 1:500
Piirt. P. Halinen
0 15 m

- koekuoppa
- ⊙ koekuoppa, jossa palanut kivi

Pohjana käytetty A. Erä-Eskon 1958
tekemää yleiskarttaa

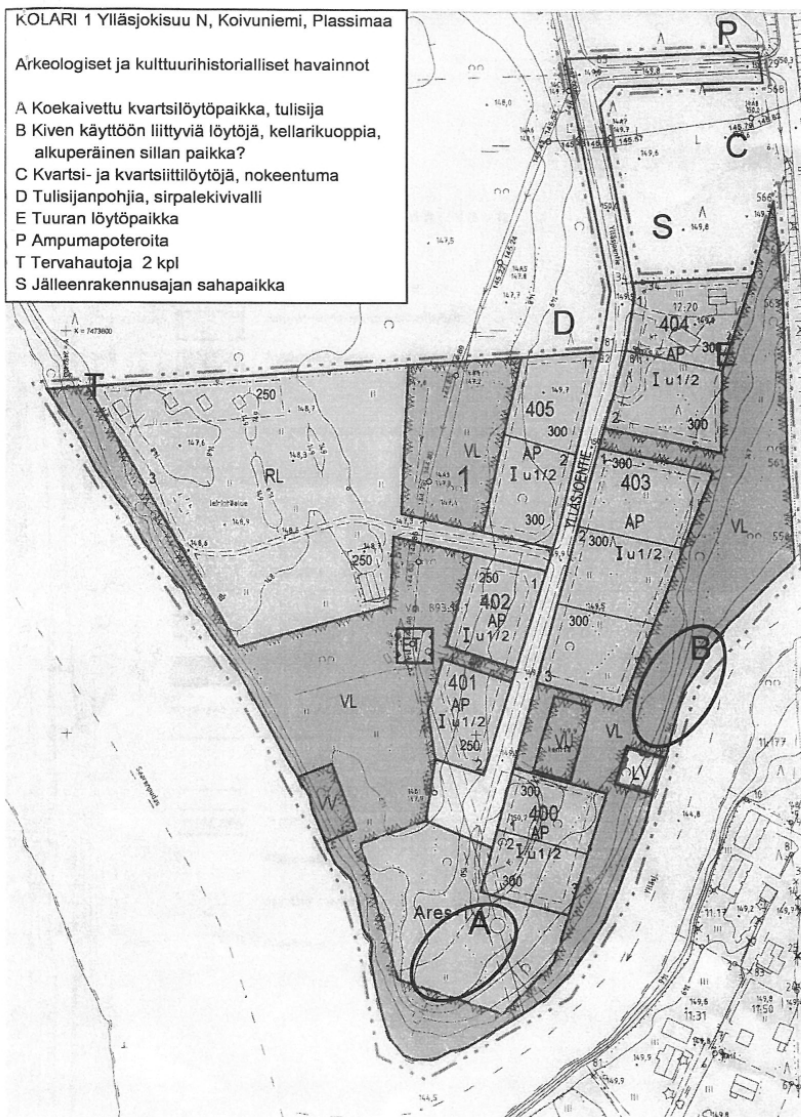
Petri Halisen vuoden 1990 koekaivauksen yleiskarttaluonnos. Ei mittakaavassa.

Vuonna 1990 Petri Halinen tarkasti löytöpaikan ja teki siellä pienen koekaivauksen, jonka tarkoituksena oli tuolloin selvittää, onko alueella esteitä leirintäalueen laajentamiselle. Näissä kaivauksissa löydettiin vain yksi palanut kivi ja asuinpaikan todettiin tuhoutuneen perusteellisesti viljelytoiminnan vuoksi. Vuoden 1997 in-

ventoinnissa alueella havaittiin tulisija, palaneita kiviä, kvartsiä, kvartsiittia, liusketta ja erilaisia kuoppia. Selvät, yksiselitteiset merkit kivi-kautisesta asuinpaikasta ovat jääneet puuttumaan. Aluetta on inventoitu vielä vuosina 2006 ja 2010, mutta kummassakaan tutkimuksessa uusia havaintoja kohteesta ei ole tehty.

Viimeisimmässä, vuonna 2010 tehdyssä Muonionjoen – Tornionjoen osayleiskaava-alueen inventoinnissa päädyttiin samaan tulokseen kuin 20 vuotta aiemminkin eli mitä ilmeisimmin Koivuniemen, Plassimaan kivi-kautinen asuinpaikka on tuhoutunut ja tähän johtopäätökseen viitataan myös Museoviraston Kulttuuriympäristön suojelu-osaston antamassa lausunnossa (dnro 651/303/2012), jossa myös em. kaavaselvityksen reservialuetta pidetään tarpeettomana.

Hilkka Oksalan Kolarin kunnalle 11.1.2013 antamaan lausuntoon liittyvä kartta erilaisten mahdollisiin muinaisjäänöksiin liittyvien havaintojen sijainnista kaava-alueella.

3. Inventoinnin menetelmät ja tulokset

Kenttätyöt toteutettiin pintahavainnoimalla ja koekuopittamalla potentiaalisia kohtia kaava-alueella, erityisesti rakennuspaikoiksi merkityillä alueilla. Koekuopat kaivettiin lapiolla ja kuopista kaivettu maa seulottiin 4-5 mm seuloilla. Seulana käytettiin IKEA:n Algot-korihyllyä. Koekuopat olivat lapionpistomaisia, halkaisijaltaan tavallisesti 20-30 cm. Kaivamisen jälkeen koekuopat dokumentoitiin sanallisesti, niiden sijainti mitattiin GPS-satelliittipaikantimella ja ne peitettiin.

*AKDG3284:3.
Koekuoppaa J3
kaivetaan, län-
nestä. Kuvaaja:
Petro Pesonen.*

Aluetta dokumentoitiin myös valokuvin. Inventoinnissa otetut valokuvat on luetteloitu Museoviraston valokuvakokoelmiin numeroilla AKDG3284:1-5. Koekuopista saadut löydöt on luetteloitu Kansallismuseon kokoelmiin numerolla KM 39630:1-4. Satelliittipaikantimessa käytetty koordinaattijärjestelmä on ETRS TM35-FIN (N2000). Koekuoppaluettelo on inventointikertomuksen liitteenä.

Kaava-alueelle kaivettiin yhteensä 35 lapionpistonomaista koekuoppaa, keskimäärin 30-50 cm syvälle ja laajuudeltaan keskimäärin 30 x 30 cm. Koekuopissa ei ollut havaintoja esihistoriallisesta kulttuurikerroksesta, mutta koekuopasta P45 saatiin pintamaasta palanutta luuta ja kvartsi-iskoksia. Tätä kuoppaa laajennettiin n. 80 x 40 cm suuruiseksi kuopaksi, jotta nähtäisiin onko Koivuniemi Plassimaan asuinpaikalla kuitenkin säilynyt kivikautista asuinpaikkaa. Mitään varsinaista kulttuurikerrosta ei kuitenkaan pystytty havaitsemaan ja laajennuksesta löydetyt kaksi kvartsi-iskosta olivat niin ikään pintamaassa, pellon muokkauskerroksessa. Peltokerroksen jälkeen oli nähtävissä puhdas pohjamaa 40 cm syvyydellä. Koekuopista J3 ja J4 löytyi lisäksi muutama palaneen luun palanen peltokerroksesta. Näissä koekuopissa multakerros jatkui hyvin syvälle.

AKDG3284:4.
Koekuopan P45
laajennusta kai-
vetaan rantatör-
mällä, kaakosta.
Kuvaaja: Petro
Pesonen.

Kaava-alueen pohjoisosan läntisempien tonttien kohdalla maisema on myllerretty hiekkakuopilla. Itäosassa on ehjää törmää, jonka päälle kaavoitettavat tontit on sijoitettu. Törmän alarinne on puolestaan merkitty viheralueeksi. Alueelle sijoitetuissa koekuopissa oli aivan puhdasta maata. Aivan koillisimmalla kaava-alueen tontilla on nykyäänkin talo ja tämän talon puutarhasta on saatu vuoden 1997 inventoinnin yhteydessä talteen kivinen tuura (KM 34073:1). Tämän tontin eteläpuolelle kaavoitetulla tontilla on myllerretyn näköistä maata. Kummallekään näille tonteille ei inventoinnissa tehty koekuoppia, mutta Museoviraston intendentti Kaarlo Katiskoski kävi syksyllä 2013 tarkastusmatkalla vielä juuri tällä alueella toteamassa ettei tälläkään alueella ole merkkejä muinaisjäännöksistä. Hän ei löytänyt myöskään Oksalan 1997 inventoinnissa mainittuja tervahau- toja aivan kaava-alueen luoteisreunalla.

Inventoinnin perusteella tutkitun kaava-alueen asuntorakentamiseen osoitetuilla alueilla (ARES 1 ja korttelit 400-405) ei ole todettavissa olevaa kiinteää, muinaismuistolain suojelemaa kiinteää muinaisjäännöstä, mikä estäisi kaavan toteuttamisen suunnitellulla tavalla.

4. Yhteenveto

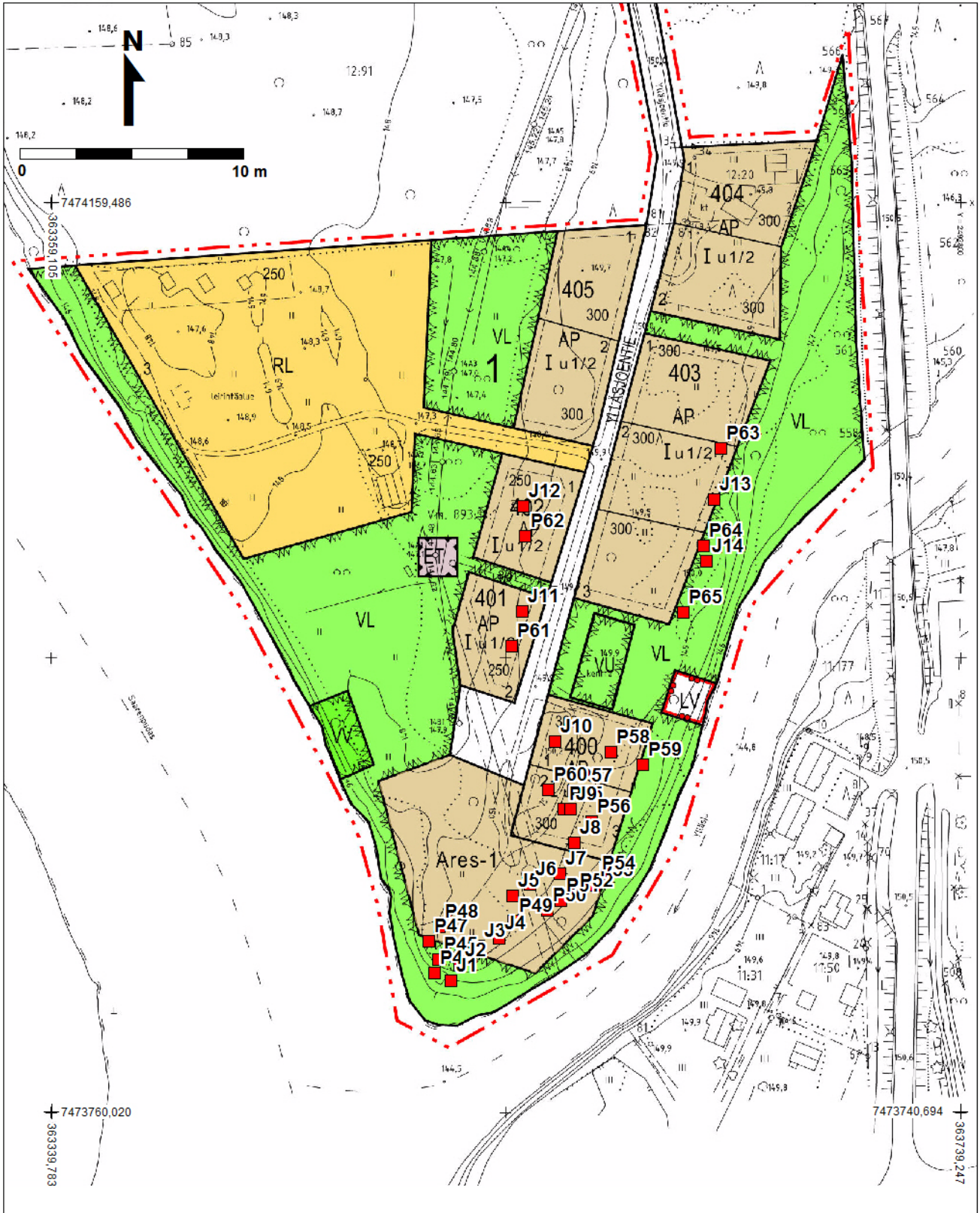
Kolarin Ylläsjoen asemakaava-alueen muuttuvan maankäytön alueet tarkkuusinventoitiin kesäkuussa 2013. Alueelle kaivettiin 35 koekuoppaa. Koekuopista ei tehty havaintoja esihistoriallisesta kulttuurikerroksesta, mutta muutamasta koekuopasta löydettiin kvartsia ja palanutta luuta tuhoutuneeksi määritellyn Koi-vuniemi Plassimaan kivikautisen asuinpaikan alueelta. Muualta alueelta ei löydetty mitään merkkejä esihistoriallisen tai historiallisen ajan muinaisjäännöksistä. Inventoinnin perusteella tutkitun kaava-alueen asuntorakentamiseen osoitetuilla alueilla (ARES 1 ja korttelit 400-405) ei ole todettavissa olevaa kiinteää, muinaismuistolain suojelemaa muinaisjäännöstä, mikä estäisi kaavan toteuttamisen suunnitellulla tavalla.

KOLARI YLLÄSJOKISUU
asemakaava-alueen arkeologinen inventointi
Petro Pesonen 2013

Yleiskartta mk 1:2500
 asemakaava-alue ja koekuoppat
 pohjana Kolarin kunnan asemakaavaluonnos

koordinaatisto ETRS-TM35

- koekuoppa
- kaava-alueen raja
- AP asuinpienalojen korttelialue
- Ares-1 asuinpienalojen reservialue
- VL lähivirkistysalue

Digitaalikuvaluettelo

Museoviraston arkeologinen keskusarkisto, Helsinki.

DG	Aihe	Kuvaaja
AKDG3284:1	Koivuniemen kärkeä, luoteesta.	P. Pesonen
AKDG3284:2	Koivuniemen kärkeä, etualalla koekuoppa P45 ja takana rakennuksen kivijalka, luoteesta.	P. Pesonen
AKDG3284:3	Koekuoppaa J3 kaivetaan, lännestä.	P. Pesonen
AKDG3284:4	Koekuopan P45 laajennusta kaivetaan rantatörmällä, kaakosta.	P. Pesonen
AKDG3284:5	Kivijalka Koivuniemen kärjessä, luoteesta.	P. Pesonen

Koekuoppaluettelo

Koordinaatit on mitattu ETRS TM35-FIN (N2000) järjestelmässä. GPS-mittauksen tarkkuus +/- 5 metriä.

Nro	Syvyys	Havainnot	Löydöt	p	i	z
P45	30	pinnalla multava ruskea hiekka, jossa kvartssia ja luuta, sitten hiesumainen kostea maa, juurakko, kuoppaa laajennettiin noin 80 x 40 cm laajuiseksi, puhdas pohjamaa n. 40 cm syvyydessä, ei erotu varsinaista kulttuurikerrosta vaan vaikuttaa siltä, että ruskea hiekka on viljelykerrosta	kvartssia, luuta	7473819	363513	151
P46	30	hiekkahiesu, tiukka juurakko		7473813	363511	151
P47	45	pinnalla tiukka juurakko, ruskeanpunertava hiekka/hieta, pohjalla harmaa hiekka		7473827	363509	150
P48	50	ohut, mahdollinen kyntökerros pinnalla, tasaisesti vaaleneva hieno hiekka		7473833	363514	150
P49	50	vanhaa peltoa? tasaisesti vaaleneva hiekka, syvältä lasinpaloja		7473834	363547	152
P50	40	metsikkö, selvä 25 cm pintamaakerros, jossa punaruskea hiekka, muuttuu harmaaksi pohjamaaksi		7473838	363562	152
P51	45	metsikkö, pinnassa 25-35 cm ruskea hiekka, sitten harmaa hieta		7473842	363568	152
P52	45	tasaisen ruskea hiekka 45 cm syvälle asti, jossa tulee kova harmaa hiesu		7473844	363574	151
P53	45	ranta-aukio, horsmikko, 30 cm pintamaata (ruskea hiekka), sitten vanha turve+huuhtoutumis- ja rikastumiskerros		7473848	363583	150
P54	45	aukio, jolla kasvanut isoja puita (kantoja), pinnassa ruskea hiekka, joka vaihtuu harmaaksi hiedaksi 35 cm syvällä		7473851	363584	150
P55	35	ylemmällä törmällä, metsäturpeen alla heikko huuhtoutumis- ja rikastumiskerros, sitten karkea hiekka, ohut kerros hienoa ruskeaa hiekkaa ja taas karkea hiekka (n. 5 cm paksuja kerroksia)		7473882	363571	152
P56	45	ranta-aukio, pinnalla 30 cm ruskea hiekka, sitten vanhan turve- ja huuhtoutumiskerroksen jäänteet, ja ruskea hiekka		7473876	363583	152
P57	50	sekoittuneita pintakerroksia, joissa myös hieman hiiltä, 20 cm syvällä yhden hiilijuovan alla heikko huuhtoutumiskerros, pohjalla karkea hiekka		7473890	363576	153
P58	50	sorainen hiekka, jossa hiilikerros 30 cm syvällä, hieman hienempi hiekka pohjaa kohden		7473906	363593	151
P59	55	20 cm ruskea peltokerros (?) hiekka pinnalla, sitten vaaleanruskea hiekka 10 cm, jonka alla jälkiä vanhasta podsolimaannoksesta (?), sitten vaaleanruskea hiekka		7473900	363607	150

P60	40	normaali metsäpodsolimaannos, puhdas hiekka n. 25 cm syvällä, karkea hiekka		7473891	363565	152
P61	50	tenniskenttää vastapäätä tien länsipuolelle, jossa isoja hiekkakuoppia, normaali metsäpodsolimaannos, puhdas hiekka 25 cm syvällä		7473955	363552	151
P62	20	kosteikon laita, mäntykangas, turpeen alla ruskea, kostea hiekka, 20 cm syvällä kova harmaa hiesu		7474003	363560	151
P63	40	korkea törmä, metsämaa, karkea puhdas hiekka 30 cm syvällä		7474037	363648	154
P64	35	korkea törmä, metsämaa, karkea hiekka muuttuu puhtaaksi kosteaksi hiekaksi n. 25 cm syvällä		7473995	363638	154
P65	30	korkea törmä, metsämaa, karkea hiekka, joka muuttuu vaaleaksi hiekaksi 20 cm syvällä		7473966	363628	155
J1	30	Törmän reunalla kaakossa, aluskasvillisuutena puolukkaa. Lounaispuolella mökin pohja. Sorainen punainen hiekka. Vähän hiiliä ja roskia. Alla karkea hiekka.		7473809	363518	153
J2	30	Itäsiivu. Punertava "kyntökerros" hiekkaa. Alla irtonainen karkea hiekka. Lasia. Selvä raja pohjamaahan.		7473816	363522	152
J3	45	Itäreuna. Paksu "kyntökerros" mullansekaista hiekkaa. Posliinia, lasia ja palanutta luuta. 40 cm syvyydessä hiilirantu. Pohjamaa hieman vaaleampi hieno hiekka/hieta	luuta	7473824	363531	154
J4	45	40 cm paksuinen kyntökerros, alaosassa rajalla hiiltä, 5 cm punertavaa ja alla irtonaisempi karkeampi hiekka. Palanutta luuta, tiiltä ja hiiltä kynnöstä	luuta	7473827	363540	155
J5		10 cm täyttömaata, sen alla podsoli, 15 cm sen alla toinen harmaa kerros ja 25 cm podsolin alla irtonainen pohjamaa, kellertävää hienoa kivetöntä hiekkaa		7473845	363547	155
J6	35	Pusikossa pellon ulkopuolella. Sekoittuneen oloista kirjavaa hietaa (ei maannosta). Alla kivikova vaalea anturamaa.		7473850	363555	158
J7		Pikku tasanne pusikossa. Ei maannosta. 30 cm punertavaa hietaa, kerros palaneita kiviä ja niiden alla hiilirantu. Sen alla 20 cm vaalempaa hietaa, sitten irtohiekka		7473854	363568	157
J8		Pusikko. 25 cm sekoittunutta (turvekielekkeitä ja podsolia). Alla vaalea hietä		7473867	363575	154
J9		Metsämaata noin 4 metriä tiestä itään korkeimman kohdan reunalla. Sammal, ei maannosta, 25 cm täyttömaata. Selkeä vanha turve, jonka alla 10 cm hietaa, sitten irtohiekka.		7473882	363574	155
J10		Kangasmetsä teiden keskellä. Ei podsolia, 25 cm punertavaa hietaa, alla vaalea hiekka.		7473912	363569	153
J11		Metsää, ison kuopan eteläpuoli, pohjoispuolella oja? 15 cm täytemaata, harmaa savimainen hiesu. Vanha podsoli, jonka alla taas harmaa hiesu		7473970	363557	152
J12		Normaali hiekkapodsoli, pohjamaa 30 cm syvyydessä.		7474016	363560	153

J13		Metsää, ei podsolia. Punertava hiekka 25 cm, alla irto- hiekkä		7474015	363644	157
J14		Paksu kunntta, mutta ei podsolia. Pinta 10 cm tumma hiekkä (hiiltä?), 10 cm vaalea hiekkä, alla irtohiekkä.		7473988	363639	158